

Xarxa per l'Observatori de la realitat dels gitanos i gitanes procedents de l'est d'Europa a Catalunya

5. Habitatge

La xarxa **Romest** té per objectius:

1. Fer observatori de la realitat que viuen els gitanos i gitanes d'Europa de l'Est a Catalunya i de les estratègies d'acolliment i inclusió que es realitzen.
2. Promoure l'intercanvi de coneixements i de bones pràctiques a través de la participació d'Entitats, Serveis i Associacions implicades.
3. Contribuir a la inclusió social del col·lectiu gitano de l'Est d'Europa i a la cohesió social dels seus entorns veïnals.

Entitats i equips participants

Fundació Ateneu Sant Roc, Associació Salut i Família, Fundació Secretariado Gitano, Fundació Surt, Prograss, equip medi obert Bcn-4 de Justícia Juvenil, Equip serveis socials d'atenció primària de Poble Nou de l'Ajuntament de Barcelona, Unitat Bàsica d'Atenció a la Infància de l'Ajuntament de l'Hospitalet, Treball social del Centre d'Atenció Primària del CAP Sta. Rosa de Sta. Coloma de Gramenet, Vínclé- Associació per la recerca i l'acció Social.

Promou i edita:

Patrocina: Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
i Família

INTRODUCCIÓ

Aquest dossier és fruit de les III Jornades “Obrint Portes” que es van realitzar el 19 de novembre del 2016 al Centre Cívic Pati Llimona de Barcelona i on van participar les entitats membres de la Xarxa Romest i altres col·laboradors i col·laboradores que han assumit el repte de posar en comú les seves experiències de treball, contrastar-les i generar un debat on tothom pugui aportar i aprendre. Hi va haver diferents presentacions i taules rodones on vam poder escoltar al Francesc Rodríguez, director de VINCLE, Francina Planas, coordinadora de la Xarxa ROMEST a VINCLE, Oscar López, investigador del grup GRIM-GRAFO de la UAB, Neus Borrell, de VINCLE-Consorci Salt-Gironés, Mihaela Tudoran, de la Fundación Secretariado Gitano, David Gualda, de l’Equip de mediació i suport a les comunitats de Santa Coloma de Gramenet-PROGESS, Joan Batlle, director de l’àrea social de l’Agència de l’habitatge de Catalunya, Marta Olaria, responsable d’administracions públiques i àrea social de la Fundació HABITAT 3 i Pere Isart, de l’Oficina de l’habitatge de Sant Andreu de l’Ajuntament de Barcelona.

PRESENTACIÓ DE LES JORNADES

En Francesc X. Rodríguez, director de VINCLE, associació per la recerca i l’acció social va realitzar una presentació de les jornades on va fer palès la necessitat d’incloure l’habitatge a les estratègies d’inclusió social. Aquestes Jornades han significat un punt d’arribada respecte del procés de treball seguit a partir del taller sobre habitatge de la Jornada del 2015, i un punt de partida com a àmbit de treball de la xarxa.

Des de la Xarxa, doncs, ens vam proposar treballar monogràficament aquest tema. Hem fet una recollida de dades i hem observat com la forma d’afrontar la situació ha anat canviant en aquests darrers anys: a l’inici les famílies pagaven preus alts i abusius en pisos o habitacions de lloguer, i darrerament moltes estan en règim de “lloguer enganyós”, és a dir paguen a algú per l’ocupació d’un habitatge.

Tanmateix observem com els municipis van incorporant polítiques d’habitatge que procuren donar resposta a l’emergència habitacional que ha pres rellevància en motiu de la crisi actual. En aquesta jornada volem identificar quines poden ser les perspectives d’intervenció sota l’òptica de l’actual desplegament de la llei 24/2015 i de les polítiques d’habitatge municipals

EVOLUCIÓ EN L'ACCÉS A L'HABITATGE I MOBILITAT DE LES FAMÍLIES GITANES DE L'EST

Sobre un recull de 53 casos analitzats, es va observar la **intensa mobilitat** de les famílies degut a la inestabilitat de l'habitatge.

L'Àrea Metropolitana de Barcelona, Barcelona i l'Hospitalet apareixen com a ciutats amb més presència de famílies Rom, juntament amb Badalona i Santa Coloma. La gran majoria viu en pisos ocupats o de pseudolloguer i no es tenen referències sobre l'accés als subministraments bàsics; molts indicadors fan pensar que no gaire i menys de manera regular.

- Gairebé el 90% dels casos estudiats són famílies nuclears i extenses.
- El 53% dels casos estudiats han hagut de traslladar-se de residència entre 2 i 4 vegades durant l'últim any.
- Gairebé la meitat de les famílies estudiades no compten amb el padró municipal, raó per la qual no poden accedir als serveis bàsics de proximitat.
- L'ocupació de l'espai públic per part d'aquestes famílies és relativament baix
- Tot fa pensar que l'accés als subministraments no són possibles ni regulars, si sumem que molts no tenen empadronament ni un contracte legal. Aquesta és una dada que no s'ha pogut obtenir de manera clara.

ESTRÀTEGIES D'ACCÉS A L'HABITATGE I SITUACIÓ

En els darrers anys i des de l'any 2006, la estratègia del col·lectiu ha evolucionat en les formes d'accés a l'habitatge utilitzades.

Es coneix des del 2002 un flux significatiu, però menor, d'entrada de persones d'aquest col·lectiu. A partir del 2007 amb l'entrada de Romania a la Unió Europea aquests fluxos són més evidents.

Molts s'allotgen en lloguers de propietaris d'origen pakistanès, els quals, accedeixen amb facilitat a crèdits per a la compra dels habitatges. Els preus de lloguer acostumaven a ser per sobre de mercat amb males condicions i amb una gran irregularitat.

Amb l'esclat de la bombolla immobiliària i la crisi financera, molts d'aquests pisos van ser recaptats pels bancs. Aquest fet va produir una situació de desprotecció dels llogaters sumant-se al fenomen de l'augment de pisos buits.

Les estratègies d'allotjament són:

- el barraquisme/ocupació d'espais abandonats
- el lloguer social
- l'habitatge social i d'inclusió
- el lloguer (majoritàriament sense contracte)
- l'ocupació sobrevinguda
- l'ocupació "mediada / venda"
- la subrogació "venda": procés de substitució de famílies i grups

Comparant les dades del 2008 al 2014 es pot concloure una tendència a l'augment del número de persones vivint a un pis per sobre de l'allotjament a barraques o a espais considerats infrahabitatge.

La situació actual en la que es troba el col·lectiu és en la de pseudolloguer i ocupació mediada. Al analitzar les dades de l'estudi presentat per la GRIM-GRAFO, observem que existeix una estabilitat de la proporció de no empadronats dintre del col·lectiu, entorn al 30-40%.

Els desnonaments han augmentat també en els darrers anys a partir de via judicial i de pressions extrajudicials. Aquests desnonaments són poc garantistes, no presenten alternatives tot i que amb una altra freqüència implica a menors. S'intervé per retardar-los però no hi ha instruments per canalitzar la situació d'una manera digna.

Es fa palès la inexistència d' un mínim suport de moviments socials envers el col·lectiu de gitanos romanesos d' Europa de l'est, i l'absència de participació d'aquests als moviments socials.

Observem que hi han molts aspectes a reflexionar entorn a les causes de la sobreocupació, dels conflictes veïnals i de l'alta mobilitat del col·lectiu. Per altra banda, calen canvis en el rol de la intervenció pública i del mercat d'habitatge. Es constata que la supervivència comporta adaptar-se a la irregularitat. S'han de buscar vies per les quals es flexibilitzi l'empadronament i l'accés a l'habitatge per part d'aquests col·lectius.

EXPERIÈNCIES I PROCESSOS LOCALS

El cas de les províncies de Girona. Equip mediació i acollida del Consorci Salt-Gironès - Víncl

A Celrà, Bordils i Flaça a la província de Girona hi ha una gran indústria càrnia. A partir de l'ingrés de Romania a la UE l'any 2007 la presència de romanesos que havien estat contractats en origen a través de l'ambaixada espanyola, va ser constant. Actualment, aquests tres municipis tenen un percentatge de població estrangera del 19,4%. D'aquesta població estrangera els romanesos representen un 60,9%; i d'aquests romanesos, els que pertanyen a l'ètnia gitana són el 50% del total.

Aquests gitanos i gitanes romanesos tenen diferents característiques generals: parlen la llengua romanesa, el seu culte és la religió ortodoxa, tenen estudis bàsics, no estan acostumats a viure en comunitat de veïns, utilitzen molt l'espai públic i la seva voluntat de permanència està lligada exclusivament al treball.

A partir de la sensació d'alerta que ha nascut a la població local s'ha volgut intervenir a partir del servei de prevenció i mediació de conflictes. S'ha realitzat un primer diagnòstic de la situació i s'han trobat diferents problemàtiques relacionades amb el desconeixement de la llengua i el funcionament de les institucions, desconfiança cap a les institucions i problemes de convivència amb altres veïns.

En una segona fase l'objectiu era aproximar-se i crear un vincle amb el col·lectiu a través de sessions informatives sobre temes del seu interès entre d'altres activitats. En una tercera fase es va promoure el foment de la convivència i el coneixement mutu per evitar que apareguessin conductes que incitaren a actituds negatives.

Els resultats que es poden extreure d'aquesta intervenció van ser molt positius: es va consolidar un vincle amb el col·lectiu gitano, una major confiança amb les institucions, augment de la sensibilització del col·lectiu gitanos en temes de convivència, creació d'espais de relació positiva entre persones gitanes i persones autòctones.

Les principals dificultats que es van observar durant la implementació del projecte van ser:

-Relacionades amb la població beneficiària: no hi ha una voluntat de permanència ni integració, donen poca importància a la escolarització dels seus fills i filles, no tenen tradició de participació a la vida associativa.

-Relacionades amb l'entorn: percepció negativa del col·lectiu local, poca necessitat de interrelació, horaris laborals molt llargs

Atès les dificultats i els assoliments que s'han donat a partir de la intervenció, es proposen una sèrie d'accions de futur per millorar la relació del col·lectiu amb la població local i fomentar la seva integració a la població que els acull, el seu apoderament i el coneixement de la realitat de la nostra societat.

Experiència amb pisos d'acollida per el col·lectiu gitano de la Fundació Secretariado Gitano

El projecte consisteix en un acompanyament social de proximitat i confiança i en l'accés a una vivenda que millori les condicions de vida de la família a la vegada que millora la convivència veïnal, disminueixen els conflictes veïnals i s'inicia el procés d'inserció social.

La situació prèvia de les famílies a la intervenció era bastant complicada. Portaven vivint tres anys a barraques, fàbriques i solars; havien patit intervencions policials per desallotjar-los per part de l'administració; dones embarassades treballaven moltes hores al dia buscant ferralla; quan aquesta estratègia no donava els seus fruits es dedicaven a mendicar.

Només una família de les que van començar el projecte al 2010 finalitza totes les fases del mateix fins al 2015. Les altres famílies han estat expulsades del projecte per incompliment del mateix.

A través de la signatura d'un contracte social d'ocupació de vivenda i de la participació del col·lectiu en el projecte, s'aconsegueix sortir de la indigència, trencar la dinàmica d'exclusió residencial, s'evita l'amuntegament de persones en espais reduïts, s'obté accés al padró, als serveis socials del municipi i al sistema sanitari, escolarització dels menors, millora la convivència a la vegada que es redueixen els conflictes veïnals, gradual autonomia en la gestió dels ingressos i l'economia domèstica, equilibri en la corresponsabilitat en la presa de decisions.

Tot i els assoliments que s'han aconseguit a través del projecte s'han observat algunes propostes de millora: a banda de millores generals del projecte; s'ha de treballar des de l'autonomia i l'apoderament de les persones, els objectius del pla de treball han de sorgir de les expectatives de les famílies participants i alinear-se amb els objectius i necessitats reals de les persones.

Les reflexions generals que s'extreuen del projecte són les següents:

-La oportunitat que suposa la estabilitat d'una vivenda en relació a la salut, inserció laboral i educació reforça la idea de vivenda com a element clau per la inclusió social.

-La vivenda, tot i que és bàsica, no és suficient per garantir la inclusió social en la nostra societat.

-Els serveis socials i els altres agents que participen al procés, s'han d'implicar de manera real i efectiva

Equip de mediació a Santa Coloma - PROGRESS

L'equip de mediació de PROGRESS han analitzat diversos barris de Santa Coloma on la presència de famílies gitanes de l'est d' Europa era important.

Han un ofert un espai de trobada des de l'escolta activa, intentant creant ponts de comunicació i d'enteniment amb aquesta nova situació que es presentava a diferents barris. La majoria de les famílies que han participat en aquest procés han respòs de manera positiva i s'han creat processos d'inclusió i de convivència evidents, malgrat les dificultats.

S'han identificat una sèrie de necessitats i de propostes:

- Invitació a treballar tots plegats com a poble gitano, els d'aquí i els nouvinguts
- Incidir en els aspectes positius de les famílies Rom
- No actuar de manera estanca creant processos exclusius per les famílies gitanes de l'est

POSSIBLES RESPOSTES INSTITUCIONALS ALS REPTES PLANTEJATS I RECURSOS FACTIBLES

Des d'aquesta taula rodona, es va donar veu a les entitats públiques per conèixer els recursos i les accions que estan prenent respecte al col·lectiu de gitanos de l'est d'Europa.

Joan Batlle, director àrea social de l' Agència de l'habitatge de Catalunya

- Existeix un problema d'accés a l'habitatge de la població "invisible", aquella sense padró
- La llei 24/2015 ajuda a concretar polítiques d'habitatge municipal. Malgrat tot, el ventall de situacions d'exclusió residencial invisibilitza qui té més dificultat
- L'habitatge públic a Catalunya és de 14.000 unitats. Moltes famílies no poden accedir dintre del procés establert degut a la seva invisibilització.
- Hi ha una voluntat política a Catalunya. Cal solucionar l'empadronament. Reivindicar el dret a existir

Pere Isart, de l'oficina de l'habitatge de Sant Andreu de l'ajuntament de Barcelona

- El problema d'accés sorgeix com una qüestió reincident, on a la ciutat de Barcelona està molt enfocat a dones que han patit violència de gènere; situacions de vulnerabilitat social i econòmica i, finalment, discapacitats
- Actualment la borsa d'habitatge significa menys 'un 20% del total existent al mercat i la manera habitual és sol·licitar-la a través del registre, tot i que la mesa d'emergència de la ciutat es queda col·lapsada amb els casos anteriors

Marta Olaria, responsable d'administracions públiques i àrea social de la Fundació HÀBITAT 3

- HÀBITAT 3 neix de la dificultat d'accés de determinats col·lectius
- Ens convida a una tasca de primera necessitat com ara la incidència política i social; donar veu als qui no hi tenen
- El tercer sector ha de ser més creatiu i inventar formes noves per superar el problema de l'habitatge
- Apel·la a l'administració pública a facilitar aquests canvis, i al tercer sector, a actuar en diferents xarxes i processos per treballar el canvi de visió de tota una societat

Respecte al debat posterior van sorgir les següents reflexions:

-La dificultat de quantificar la situació del col·lectiu a Catalunya atés que la legislació considera inconstitucional censar-se amb la variable d'ètnicitat. La reflexió gira entorn la discriminació del col·lectiu o la seva invisibilitat per manca de dades.

-La necessitat de treballar conjuntament entre l'administració pública i el tercer sector per exigir el dret a la ciutadania de totes les persones que viuen a Catalunya.

-Cal repensar la feina amb les famílies Rom de manera transversal, des d'un enfocament de dret i amb perspectiva de gènere.